

Sinkó né

Jagreb, 1967. apr. 5.

UHUL 38-1256/2

Kedves Lukács elvtárs, levele kedvesen meg-

indított és koromán a megpróbáltatás és az, hogy
magától volt. Kiseb, nagy, nagyjából ugyanaznak
is egy ideig volt életmódja, mint nekem. És
is tudhatta, hogy talán egy ember, mellé állni
nem lehet se feladatnak, se munkának. Még
az én szememben sem volt, halott nem lehet a
mi életünkben a megpróbáltatás mértékét leggyakrabban
nekem, hogy tudtam bűnös vagyok, volt meg elég
sok, még több. Reggelen dolgozott a hivatalos
főosztályon, volt volna a családi problémák. A
Magyarok valószínűleg előtte beszélgetés indította el
bennem az elhatározást, hogy ezt megpróbálom — most
nem élték Magyarok talán egyet. Az egyetértést
megpróbáltam csak egy előjártat volt meg. Egy
Borsosgyi kórházban is dolgozott, és még sok más.
Egy a temetés másnapján a papírokat kerestem el
rendezni és amíg ezzel dolgoztam, addig még
van dolgozni. Mindenképp előre talán nem volt,
mert mégis senki nem tudta az én- és egy nőt,
és nem is voltak elfoglaltak: késő munkák, munkák.
Sok az emberrel volt némtalan jól, és abból
valami hadat mutatott meg, ha megpróbált.
Magának kívánta továbbra is munkában, mint
addig mindig. Halálával, továbbra is

tember 20-i, horvát nyelvű önéletrajza szerint az elemi és a gimnáziumot Temesvárott és Budapesten végezte, a világháború éveiben pedig orvostanhallgatóként csatlakozott a forradalmi mozgalomhoz. 1918 végén álházasságra lép Hevesi Gyulával, hogy ily módon az ekkor már jómódú temesvári kereskedő apától, Rothbart Jakabtól nászajándék ürügyén kieszaközlhessenek az Internationale c. folyóirat kiadásához szükséges anyagiakat. A Tanácsköztársaság alatt a Közoktatásiügyi Népbiztosság ifjómunkás-propaganda ügyosztályának vezetője. 1919. április 6-tól a Kommunista Ifjómunkások Magyarországi Szövetsége központi vezetőségének s a mellette működő számvizsgáló csoportnak, majd pedig az ellenőrző bizottságnak a tagja. Rosa Luxemburg temetésén a magyar küldöttség vezetője. A KIMSZ első, 1919. június 20-i kongresszusán A szövetség új programja címen tart beszámolót, ezenkívül pedig Lékai Jánossal az oktatás kérdéseiről is referál és részt vesz a kongresszusi vitában. A kongresszuson ismét bevásárlják a KIMSZ központi vezetőségébe. Az ellenforradalom hatalomra jutása után a KIMSZ illegális központi bizottságának a tagja s ezen a poszton éri a letartóztatást. (L. Svéd László: Utat tör az ifjú sereg. Bp., Kossuth Könyvkiadó, 1962.) A fent említett önéletrajz szerint Rothbart Irma a börtönből szabadulva Bécsbe emigrál. A KIMSZ bécsi titkárságán Lékai Jánosnak, a szervezet volt elnökének és a Kommunista Ifjúsági Internacionálé aktivistájának a munkatársa lesz egy időre — ahogy erről Lékai 1920. április 7-i levele tanúskodik: „Betegségem miatt lehetetlen volt, hogy személyesen részt vegyek az Iroda munkájában, Rothbart Irma elvtársnőm azonban azóta csaknem minden nap az Irodában dolgozik [...] s mint hallom, minden ügyet elintéztek. [...] A kommunista ifjúsági lapban a görögországi, jugoszláviai, csehszlovákiai tudósításokat közölték, táviratoztak, stb.” (Vö. Lékai János politikai pályája. Vál., szerk. és bev. Svéd László. Bp., Ifjúsági Lapkiadó Vállalat, 1976. 145.) — 1920 nyarán azonban Rothbart Irmánál is bekövetkezik a krisztianus válság, ahogy erről „Napló, vallomás, szerelem, Isten. Wien. Himmelhof” jelzetű, 1920. június 19-ével induló, a zágrábi Sinkó-hagyatékban található kéziratos naplója tanúskodik egy — Lukács Györgyhez intézett — levél másolatával:

„Jún. 24. este.

Ma a következő levelet írtam, lemásolom ide magamnak.

Kedves Lukács elvtárs,

bejelentem Önnek, hogy nem akarok aktív tagja lenni a kommunista pártnak.

Mégpedig azért nem, mert nem vagyok elég jó kommunista. Mint régi kommunistának, még ma, azonnal be kellene lépnem. Én azonban ma nem vagyok képes államhatalom lenni, elnyomó szerv, még akkor sem, ha szükségesnek sőt jónak is tartom az államhatalmat. Ennélfogva az új államhatalmat közvetlenül előkészítő lényeges munkát sem vagyok képes végezni. Mint aktív tag is végezhetnék ifjómunkásügyeket, de lelkiismeretem szerint nem lehetek aktív tag, ha csak ifjómunkásügyekre tudok vállalkozni, viszont egészen [komoly] problémával, gyakorlatilag — mint pl. vörös hadsereg, forradalmi törvényszék, — nem tudnék foglalkozni. Ha Magyarországon proletárdiktatúra lesz, én intézményesen asszisztálni valószínűleg nem fogok tudni. Hogy mint ember mire leszek képes, az majd elválik, illetőleg nekem el kell intézni magammal. Nem tudom a saját lelkiismeretemet a pártfegyelemnek alárendelni, nem tudok megbékülni véglegesen és minden vonalon még azzal az egészen nagy koncepcióval sem, amely az Öné, és szükségesnek érzem, hogy a saját lelkiismeretemet szabad legyen és ne intézett legyen el semmit véglegesen. Nekem ez ma nagyon nehéz.

Nem léphetek be aktív tagnak a pártba, mert nem demonstrálhatom azt, hogy világ-megváltási szándékkal és hittel élek, és elszántan, amikor ez nincs, bizonyosan gyöngeségemnél fogva. Nem mutathatom magamat erősnek, amikor gyöngye vagyok. Én nem akarok valami egészebb lenni, mint a kommunista pártnak aktív tagja. Ha teljes hittel és képességgel aktív tudnék lenni, talán nem érezném, hogy valamit feláldozok, és ha igen, nem bánnám. De magával egy áldozattal sem érzek igazoltnak egy álláspontot. Egyetlen igazolásnak az igazságot tartom, amit egy ember hisz.

[Sinkó Erviné] Rothbart J. levele Lukács Györgynek

1920. jún. 24-én.

= Sinkó Ervin: Az út. Naplói 1916-1930. Átadéknai Kiadó Bp. 1990. 450-451.

Elhatározásom jelenlegi állapotommal, képességeimmel, illetőleg képtelenségemmel tökéletesen adequat. Passzívnak kell mutatkoznom, mert képtelen vagyok cselekedni. Minden erkölcsi és gyakorlati konzekvenciát le akarok vonni. Erkölcsi konzekvenciának tartom, tudni azt, hogy mint kommunista magasabb nívóról alacsonyabb nívóra helyezkedtem és ezzel meg nem elégedni. Gyakorlati konzekvencia, hogy soha többet aktív tagja a kommunista pártnak nem lehetek, ha most be nem lépek (a magam számára minden legesekélyebb halogatás is elfogadhatatlan, mint »gondolkodási idő«), annak a beszélgetésnek megfelelően, amelyet Ön velem folytatott. És ha valamikor jobb kommunista lennék, bármilyen munkát el fogok végezni, a pártnak olyan erkölcsi támogatása nélkül, amelyet mint aktív tag élvezhetnék. A pártot semmiféle kedvezőbb konjunktúra esetén sem fogom jobban támogatni, illetőleg ez nem fog befolyásolni. Meggyőződésem szerint a kommunizmus győzni fog és a kommunista párt ma, még mint konjunktúra is máris egészen kedvező.

Ez az indoklás nem a pártvezérnek szól, hanem a tanítónak, akit teljes tisztelettel tisztetek. Tudom, hogy Ön ostobaságnak, Katzenjammernek minősíti mindezt, mégis megírtam Önnek és éppen Önnek. Tudom azt is, hogy mint munkaező nem túlságosan jövők számításba, de tisztességes embernek számítok és ezért fontos vagyok Önnek, sőt fájdalmasan érinti Önt ez a cselekedetem. Az én nehézségeimről ne essék szó.

Tudom, hogy Ön velem még fog beszélni és én Önnek minden kérdésre felelek, úgy ahogy tudok. Írásból, levélnek ennyi elég, az Ön elfoglaltságához.

Rothbart Irma”

A fenti napló későbbi bejegyzése visszautal e levél keletkezésének körülményeire is: „A levélről csak annyit, hogy az utolsó lökést Révainak majd másnap Lengyel Jósának a látogatása adta. Révai, többek közt, azt mondta, »illene« már végre belépnem aktív tagnak. — Nem, nem, disznóság halogatni. Ez lett magamnak a felelet. — Az áldozatról is sok szó volt, Józsi az áldozattal tökéletesen igazoltnak látja erkölcsileg az álláspontját. Stb. nem írhatok most. Lengyel Jóska azt mondta, eh, mit bánom is én, nem megyek haza úgyse, ha diktatúra lesz. Jóska aktív tag. — Nem, nem, ezt nem lehet. Nem lehet rossznak lenni, folyton verni a mellemet, és ezzel kész, marad minden a régi-ben. Lépnem kell végre, valami legyen, mert másképp posvány lesz, és egyéb semmi. A levelet még nem küldtem el. Diadalujjongást nem érzek. Őszinte cselekedet, de semmi több. A kommunizmus problémája nincs elintézve. Ó lelkiismeretem! légy résen.

Oly boldog volnék, ha egész nap írhatnék. Folyton történik mindenféle és rémületesen súlyos dolgok történnek. A láthatatlan történet mindig több és fontosabb. Nyugodt vagyok, és nyugtalan is egyúttal. Mintha egészen mélyen lenne a nyugtalanság. Vajjon lesz-e egyszer teljes világosság?”

4. Az Optimisták Bati—Erzsi—Lénárt háromszögének életbeni epilógusa. — Rothbart Irma Sinkónak e naplóbejegyzését megelőzően, már 1920. április 24-i levelében közli édesanyjával: „Mi lemegyünk Olaszországba, Ervin és én, jövő hó vége felé, addig össze is házasodunk majd, és ha ott valahogy megtelepedhetünk, le jöhetsz te is.” Sinkó pedig 1920. július 30-i levelében tájékoztatja leendő anyósát, Rothbartnét a polgári formát is kölcsönző viszonyról: „És teljes lesz a mi boldogságunk — ami boldogság ebben az életben, ebben a világban elérhető, a miénk lesz — ha Isten engedi, hogy kettőnk élete egy új életnek teremője legyen: ha gyermekünk lesz.” — Rothbart Irma, Sinkó, Komját Aladár (alias Lénárt) és Komját Irén (alias Magdus) korabeli levélváltásai azonban arról tanúskodnak, hogy a majdan az Optimistákban formát kapó dramatikus viszony intenzitása ekkor, 1920-ban még töretlen. Dokumentálja ezt elsőként három keltezetlen levél néhány részlete:

Sinkó Ervin Rothbart Irmának: „Drága, tiszta Mischkinem,

Itt van előttem az arcképed, minden leírt sor után fel akarok rá tekinteni. [...] Nem tudok az emberekkel egygő lenni, nem tudok Jézusban alámerülni, mert te ott állasz közöttük és az emberek, a hitem és Jézus között. [...] Megpróbáltam Budapesten már.